

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

**Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук**

Дробот О.В.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З НАПИСАННЯ
ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

*для здобувачів ступеня доктора філософії Таврійського
національного університету ім. В. І. Вернадського*

*зі спеціальності
С4 Психологія*

**Київ
Талком
2025**

УДК 159.923
Д75

Рекомендовано до друку Вченою радою
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
(протокол № 1 від 29.08.2025 р.)

Схвалено на засіданні кафедри психології,
філософії та суспільних наук
(протокол № 12 від 11.06.2025 р.)

Схвалено на засіданні навчально-методичної ради
навчально-наукового гуманітарного інституту
(протокол № 7 від 20.06.2025 р.)

Рецензенти:

Власенко О.О., доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології, філософії та суспільних наук навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, доцент;

Бебеза Л.Є., доктор психологічних наук, завідувач кафедри психології Академії праці, соціальних відносин і туризму, професор;

Шепельова М.В., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Дробот О. В.

Д75 Методичні рекомендації з написання дисертаційних досліджень: для здобувачів ступеня доктора філософії Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського зі спеціальності «Психологія» / О. В. Дробот. — К.: Талком, 2025. — 40 с.

ISBN 978-617-8627-04-1

У методичних рекомендаціях викладено основні вимоги до написання та оформлення дисертаційних кваліфікаційних робіт для здобувачів третього (доктор філософії) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю С4 Психологія. Подано рекомендації щодо змісту дисертаційної роботи, нормативних вимог до її оформлення, методології та організації виконання дисертаційного дослідження. Надаються поради щодо визначення методологічного апарату дослідження (об'єкт, предмет, мета, основні завдання, зміст розділів роботи, висновки), послідовності та особливостей виконання окремих частин роботи. Методичні рекомендації наповнено прикладами, практичними порадами, рекомендаціями щодо представлення даних дослідження у тексті дисертації, складання списку джерел; даються приклади у додатках щодо оформлення.

УДК 159.923

ISBN 978-617-8627-04-1

© Дробот О. В., 2025

ЗМІСТ

1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	4
1.1. Методологія психологічного дослідження (Методологія та методи наукового дослідження у психології. Відповідність способу діагностичного дослідження. Експеримент за видами стратегій психодіагностичного методу дослідження, етапи реалізації, рекомендації)	4
1.2. Методологічний апарат психологічного дослідження (Визначення об'єкта, предмета дослідження, мети і відповідних завдань у дисертаційному дослідженні, приклади та рекомендації)	10
1.3. Організація дисертаційного дослідження (організаційні частини та послідовні етапи, робота з джерелами, вибірка, наукова новизна та практичне значення, приклади та рекомендації)	14
1.4. Загальні рекомендації щодо організації виконання дисертаційного дослідження	20
2. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ТА ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ	22
Додаток А. Оформлення титульної сторінки дисертаційного дослідження	31
Додаток Б. Зразок змісту анотації дисертації	33
Додаток В. Правила оформлення дисертації	34
Додаток Г. Приклади оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел	35

1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1.1. Методологія психологічного дослідження

Методологія дослідження

Якщо представити поняття методології у загальному вигляді, то можна визначити це поняття як вчення про структуру, логічну організацію, методи та засоби будь-якої діяльності. У цьому сенсі методологічне знання виступає у формі норм та приписів, де фіксується зміст і послідовність певних видів діяльності (*нормативна методологія*); описів фактично виконаної діяльності (*deskриптивна методологія*); у формі системи методів та форм, засобів та видів пізнання (*наукова методологія*).

Розташовуючись у сфері пізнання *наукова методологія* визначається як вчення про принципи побудови, форми і способи науково-пізнавальної діяльності. Під методологією розуміють вчення, науку про методи наукового пізнання та перетворення дійсності, де методологія один з аспектів гносеології (розділ гносеології — логіка та методологія науки). (Гносеологія — це теорія пізнання, розділ філософії — вивчається природа пізнання, відношення знання до реальності, достовірність знання та істинність знань). Методологія — сукупність методів, способів, прийомів (їх визначена послідовність), можна сказати — це така схема яка прийнята при розробці наукового дослідження.

Наукове дослідження у сфері психології

Наукове дослідження у сфері психології є складним процесом, що передбачає використання методології, системи принципів, методів спрямованих на отримання об'єктивних знань про психологічну реальність психічних явищ, психологію особистості.

Наукові принципи психологічного дослідження

Науковий принцип — це підхід дослідника до об'єкта пізнання. У психологічному дослідженні вони відкривають можливість наукового вивчення психіки за умови використання спеціальних методів пізнання та формування складної психічної діяльності.

Принцип детермінізму використовується для розкриття причин виникнення психіки у філогенезі та онтогенезі, закономірної зумовленості психічних явищ, психічної діяльності та психічних властивостей людини.

Принцип відображення. За принципом відображення всі психічні функції за своєю природою є відображувальними. Психічне відображення має сигнальний характер. Сигнальність — фундаментальна властивість психічного. Вона характеризується високою вибірковістю та випереджуваністю.

Принцип єдності психіки та діяльності конкретизує принципи детермінізму та відображення. За цим принципом психіка та діяльність не тотожні, але й не протилежні. Вони утворюють єдність. Психіка виступає як внутрішній, ідеальний план діяльності людини.

Принцип розвитку психіки у діяльності. У принципі розвитку психіки об'єктивно виявляються і реалізуються детермінація поведінки, зв'язок психіки та діяльності. Психика розглядається не як щось стале, а як процес і результат розвитку на різних етапах становлення особистості.

Системно-структурний принцип. За системно-структурним принципом психіка є складною системою взаємопов'язаних елементів. Психіка виступає при цьому як особлива відкрита система зі зворотними зв'язками.

Методологія та методи наукового дослідження у психології

Методологія дослідження — це система принципів і способів організації та побудови теоретичної діяльності. Вона визначає набір використовуваних методів.

Метод — це шлях наукового дослідження, це спосіб пізнання, за допомогою якого можна отримати наукові факти, який обов'язково веде до розкриття закономірностей і механізмів психіки та поведінки людини, виходить із загальних теоретичних уявлень про сутність явища, що вивчається.

Методика — конкретне втілення методу, як способу організації суб'єкта і об'єкта дослідження на основі конкретного матеріалу і процедури. Для проведення будь-якого дослідження потрібне підібрати методичний інструментарій (методики) відповідно обраного методу і визначеної методології дослідження.

Науковий метод. Метод психологічного дослідження має бути адекватним предметові дослідження, розкривати істотні, а не випадкові, другорядні особливості досліджуваного психологічного процесу. Тобто науковий метод повинен бути об'єктивним, валідним, надійним.

Методологічна відповідність у психологічному дослідженні. Затверджена тема наукового дослідження повинна строго визначати об'єкт, предмет дослідження. Відповідно темі формується мета дослідження яка визначає конкретні завдання дослідження, за якими підбираються методи та відповідний методичний інструментарій дисертаційного дослідження. Будується загальна схема науково-психологічного дослідження.

Методи психологічного дослідження

Методи психологічних досліджень — це сукупність засобів і прийомів вивчення фактів психічних явищ та проявів психічної діяльності. У психології для отримання фактів, їх обробки, їх пояснення використовується певна сукупність методів наукового дослідження.

Теоретичні методи — аналіз, синтез, порівняння, моделювання, систематизація, узагальнення, індукція, дедукція, (використовуються у процесі опрацювання наукових джерел та створення концептуальної моделі дослідження).

Емпіричні методи — спостереження, експеримент, психодіагностичний метод, моделювання (емпірична модель), вивчення документації, аналізу процесів і продуктів діяльності тощо.

Методи математичної статистики (статистичні) — кореляційний, дисперсійний, регресійний, кластерний та факторний аналіз; параметричні (t-критерій Стьюдента), непараметричні (H-критерій Крускала-Уолліса, U-критерій Манна-Уїтні, T-критерій Вілкоксона); обчислення F-критерію Фішера, порівняння кількох вибірок тощо.

Критерії категоризації діагностичних методів

Критерії: завершеність циклу психологічного дослідження, відповідність способу діагностичного дослідження

Завершеність циклу психологічного дослідження

В основу категоризації саме діагностичних методів покладено ідею *завершеного циклу психологічного дослідження* і всі методи поділено на чотири групи:

1) організаційні методи — порівняльний, лонгітюдний, комплексний методи;

2) емпіричні методи добування наукових даних — *обсерваційні* (спостереження і самоспостереження), *експериментальні* (лабораторні, польові, психолого-педагогічні), *психодіагностичні* (тести, анкети, опитувальники, інтерв'ю, бесіди, тощо), *праксиметричні* (прийоми аналізу процесів і продуктів діяльності — хронометрія, професіографія, оцінка виконаних робіт тощо), *моделювання* (математичне, кібернетичне, інше), *біографічні методи* (прийоми дослідження життєвого шляху, вивчення документації).

3) методи та прийоми обробки даних — кількісний, якісний аналіз;

4) інтерпретаційні методи — генетичний (інтерпретує весь оброблений матеріал дослідження в характеристиках розвитку); структурний метод (у характеристиках типів зв'язків між окремими компонентами психологічної структури особистості, соціальної групи)

Відповідність способу діагностичного дослідження

Усі дослідницькі методи за способом дослідження поділяються на *неекспериментальний, експериментальний, психодіагностичний* метод.

Неекспериментальним метод утворює різні види спостережень, бесіди, вивчення продуктів діяльності.

Експериментальний метод ґрунтується на створенні умов, що забезпечують виділення досліджуваного фактору (змінної) і реєстрацію змін, пов'язаних з його дією, а також допускає можливість активного втручання дослідника в діяльність респондента (на основі цього методу будуються методики лабораторного і природного експерименту, а також особливий їх різновид — формуючий експеримент).

Психодіагностичний метод конкретизується в *суб'єктивних, проєктивних, об'єктивних підходах*:

Суб'єктивний підхід — діагностування здійснюється на основі відомостей, які досліджуваній повідомляє про себе: самоопису (самооцінювання) особливостей; відомостей стану, поведінки у різних ситуаціях; діагностування проводять за допомогою численних опитувальників: особистісних, стану і настрою, думок, анкет тощо.

Проективний підхід — діагностування на основі аналізу особливостей взаємодії із зовнішньо нейтральним, знеособленим матеріалом, який через невизначеність (слабо структурованість) стає об'єктом проєкції; діагностування проводять за допомогою численних проєктивних методик.

Об'єктивний підхід — діагностування здійснюється на основі результативності і способу виконання діяльності. Те, що ми спостерігаємо і отримуємо об'єктивно. Виокремлюються: методи діагностики особистісних якостей (всі індивідуально-психологічні особливості особистості); тести інтелекту (встановлюють рівень інтелектуального розвитку особистості IQ); тести спеціальних здібностей (призначені для вимірювання рівня розвитку окремих складових інтелекту і психомоторних функцій, що забезпечують ефективність у вузьких сферах діяльності); тести досягнень (визначають ступінь володіння певними знаннями, уміннями і навичками).

Методичний матеріал сучасної психодіагностики

Засоби, якими користується сучасна психодіагностика за якістю розподіляють на дві групи методик: *високого рівня формалізації і малоформалізовані*.

До малоформалізованих методик належать такі способи: спостереження; опитування; аналіз продуктів діяльності.

До формалізованих методик належать: тести; опитувальники; проєктивні техніки; психофізіологічні методики.

Види/форми експерименту за видами стратегій психодіагностичного методу дослідження, здійснення етапів реалізації

1) Констатуючий — визначає або констатує сформованість психічного явища. (психологічна особливість, яка досліджується, наприклад — розвиненість свідомості, якості особистості, пізнавальних процесів).

Рекомендація для здійснення етапів реалізації стратегії. Вибір плану експерименту. Проведення експерименту. Якісний і кількісний аналіз. Перевірка статистичної значимості даних. Інтерпретація результатів. Висновки.

2) Формуючий/Формувальний — визначає формувальний вплив (педагогічний і психологічний) на особистість (для цього розробляються засоби впливу, наприклад — формувальна програма, тренінг, психокорекційна програма,...)

Рекомендація для здійснення етапів реалізації стратегії. Вибір плану експерименту. Констатуючий діагностичний зріз. Проведення експерименту. Контрольний зріз. Якісний і кількісний аналіз. Перевірка статистичної значимості даних. Інтерпретація результатів. Порівняння до і після впливу. Висновки.

3) Контрольний/Зіставлення — визначає ефективність (регрес або прогрес явища) проведеної формуючої/формувальної роботи. Обов'язково є контрольна група з якою іде порівняння (експериментальна група, з неї виокремлюється контрольна група). Зіставлення та порівняння результатів у групах з різними характеристиками.

Рекомендація для здійснення етапів реалізації стратегії. Вибір плану експерименту. Проведення у групах з різними характеристиками. Якісний і кількісний аналіз. Перевірка статистичної значимості даних. Інтерпретація результатів. Зіставлення та порівняння результатів у групах з різними характеристиками. Висновки.

На початку ХХ ст. в психології щодо діагностування були прийняті вимоги, які використовувалися в інших науках. Це вимоги операціоналізації та верифікації.

Операціоналізація — вказує досліднику на ті практичні дії або операції, які він може виконати, щоб переконатися в тому, що досліджуване явище володіє саме тими властивостями, які йому приписуються.

Верифікація — коли вводиться у науковий дискурс нове поняття і його потрібно перевірити на науковість, на його непустотну наповненість, на його реальність існування, тобто — надати поняттю науковий зміст.

1.2. Методологічний апарат дослідження.

Визначення об'єкта, предмета дослідження, мети і відповідних завдань у дисертаційному дослідженні

Проблема та тема дослідження

Дослідницька робота розпочинається з вибору проблеми або теми дослідження.

Проблема — форма наукового пізнання, у якій констатується недостатність досягнутого до даного моменту рівня знання.

Наукова проблема — питання, що потребує наукового вирішення.

Тема — частина наукової проблеми, яка охоплює одне або кілька питань дослідження. *Актуальність теми* базується на вивченні спеціальної фахової літератури, участі у наукових заходах присвячених проблематиці дослідження.

Рекомендації. *Тема формується на основі загального ознайомлення з проблемою, в межах якої буде проводитись дослідження, це — робота з науковою літературою, сучасними дослідницькими розробками, особлива увага приділяється сучасному міжнародному стану розробленості проблематики. Формування теми повинне включати наступні етапи: вибір, обґрунтування та уточнення, конкретизація, затвердження.*

Після затвердження теми дисертаційного дослідження та складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником здобувач приступає до визначення методологічного апарату дослідження, тобто визначення об'єкта та предмета дослідження, формулювання мети та завдань.

Об'єкт і предмет дослідження

Загалом будь-яке наукове дослідження має свій об'єкт і предмет дослідження. *Об'єкт дослідження* — це матеріальна або ідеальна система. *Предмет дослідження* — це структура системи, закономірності взаємодії елементів у середині системи і поза нею, закономірність її розвитку, різні властивості та якості цієї системи.

Рекомендації. *Дуже важливо розуміти загальне правило для всіх наукових досліджень, зокрема психологічних.*

1. Об'єкт і предмет дослідження знаходяться у співвідношенні як загальне і часткове.

2. Предмет дослідження повинен бути чітко поєднаний із об'єктом.

3. В одному і тому ж об'єкті можуть бути виділені різні предмети дослідження залежно від теми і дослідницької мети.

4. Об'єкт і предмет дослідження відображає безпосередньо тему роботи.

Об'єкт дослідження в психології — це психологічний процес або психологічне явище, що породжує проблемну ситуацію і обирається для вивчення, служить джерелом необхідної для дослідження інформації (своєрідним полем наукового пошуку), існує незалежно від суб'єкта пізнання, на яке звернено увагу дослідника. Отже, об'єкт дослідження відображає ту чи іншу сторону психологічної реальності, яка буде досліджуватися. Визначаючи об'єкт, слід знайти відповідь на питання: що саме вивчається?

Предмет психологічного дослідження — це психологічний процес або психологічне явище, що знаходиться в межах об'єкта дослідження, розглядається як його частина (елемент). В предмет включаються тільки ті елементи, які підлягають безпосередньому вивченню в даній роботі і підлягають глибокому спеціальному вивченню.

Мета і завдання психологічного дослідження

Формулювання конкретної мети одна з найважливіших методологічних вимог щодо проведення та реалізації дисертаційного дослідження, це кінцевий результат на досягнення якого воно спрямовано.

Мета дослідження — шлях вирішення досліджуваної проблеми в обраній сфері існування конкретного об'єкта. Вона має адекватно відображатись у темі, предметі дисертаційної роботи, містити в узагальненому вигляді очікувані результати та наукові завдання. Мета розвивається і конкретизується у поставлених завданнях дослідження.

Рекомендації. В меті виражається конкретний задум наукового дослідження, вона сформулюється чітко, лаконічно і точно, без зайвих загальних особистих думок і висловлювань.

Зазвичай у дисертаційному дослідженні може бути від 4-х до 5-6 завдань.

Завдання дослідження — формуються після визначення мети дослідження як основні етапи психологічного дослідження. Можна сказати, що це головні питання дослідження на які дисертант повинен надати ґрунтовні наукові відповіді в кінці свого дослідження, що і відображається у загальних висновках дисертаційної роботи.

Рекомендації

1. Як правило, кожне завдання оформлюється у вигляді доручення: наприклад, «Здійснити...», «Розробити...», «Дослідити...» «Визначити...», «Встановити...».

2. Перша частина завдань пов'язана з теоретичним аналізом проблеми та оглядом наукової літератури, вивченням, визначенням або уточненням поняття, загальнонаукових та психологічних підстав дослідження, розкриттям структури, сутності досліджуваного психологічного явища, створенням теоретичної моделі.

Друга частина завдань пов'язана з розробленням програми емпіричного дослідження та авторського методичного інструментарію, дослідженням конкретних складових елементів, емпіричним обґрунтуванням, інтерпретацією результатів.

Третя частина завдань пов'язана з розробкою і впровадженням програми впливу на досліджуване психологічне явище, порівняльному аналізу, зіставленню та порівнянню результатів, доведенням ефективності впливу.

3. Як правило за цими частинами завдань і формуються розділи дисертації.

Приклади відповідності теми, об'єкту і предмету психологічного дослідження, визначення мети і завдань

Приклад 1

Тема дисертаційного дослідження: Психологічні особливості прояву когнітивних стилів у підлітковому віці.

Об'єкт дослідження: когнітивні стилі особистості у підлітковому віці.

Предмет дослідження: психологічні особливості прояву когнітивних стилів у підлітковому віці.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психологічні особливості прояву когнітивних стилів у підлітків, розробити та впровадити програму оптимізації особливостей прояву когнітивних стилів у підлітковому віці.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз з проблеми дослідження психологічних особливостей прояву когнітивних стилів у підлітковому віці.

2. Визначити психологічні механізми, що впливають на формування когнітивних стилів у підлітків, побудувати теоретичну модель дослідження.

3. Розробити та апробувати авторську методику для виявлення когнітивних стилів у підлітків.

4. Дослідити вплив когнітивних стилів на навчальну діяльність та соціальну адаптацію підлітків.

5. Здійснити порівняльний аналіз когнітивних стилів дівчат та хлопців підліткового віку

6. Розробити та впровадити програму оптимізації прояву когнітивних стилів підлітків для покращення навчальної діяльності та соціальної адаптації, довести її ефективність.

Приклад 2

Тема дисертаційного дослідження: «Психологічні особливості формування правосвідомості студентів коледжів».

Об'єкт дослідження: правова свідомість осіб юнацького віку.

Предмет дослідження: психологічні особливості та умови формування правосвідомості студентів коледжів.

Мета дослідження полягає в теоретичному узагальненні та емпіричному дослідженні правових знань, орієнтацій, настановлень, окремих правових уявлень та психологічних умов формування правової свідомості в студентів коледжів.

Завдання дослідження:

1. Провести аналітичний огляд сучасних наукових підходів до проблеми змісту та формування правової свідомості юнацтва.

2. Визначити зміст, структуру та особливості правосвідомості студентів коледжів.

3. Обґрунтувати особливості формування правової свідомості студентів коледжів.

4. Розробити та апробувати комплексну програму формування правової свідомості студентів коледжів.

Приклад 3

Тема дисертаційного дослідження: Психологічні особливості розвитку компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні.

Об'єкт дослідження: професійне спілкування майбутніх фізичних терапевтів.

Предмет дослідження: психологічні особливості розвитку компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні.

Мета дослідження — виявити психологічні особливості розвитку компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні та розробити і впровадити комплексну тренінгову програму розвитку компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні.

Завдання дослідження:

1. Визначити теоретичні підходи до дослідження компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні та уточнити основні поняття дослідження.

2. Розробити теоретичну модель компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні.

3. Виявити рівень розвиненості структурних елементів компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні.

4. Розробити комплексну тренінгову програму розвитку компетентності майбутніх фізичних терапевтів у професійному спілкуванні та експериментально перевірити її ефективність.

1.3. Організація дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження у психології є комплексним процесом, який вимагає чіткої структуризації, методологічної обґрунтованості та системного підходу. Нижче наведено деталізацію основних частин та етапів організації психологічного дослідження, правила формування валідної вибірки з крите-

ріями її перевірки. Після кожної частини наводяться приклади і рекомендації для ефективної роботи. Викладено рекомендації для роботи з науковими джерелами інформації та загальні рекомендації щодо самоорганізації виконання дисертаційного дослідження.

Організація дисертаційного дослідження складається зазвичай з чотирьох-п'яти основних частин:

- Організація роботи з науковою літературою для теоретико-методологічного аналізу проблеми.
- Організація та методи дослідження (розробляються та описуються — етапи дослідження, емпірична програма дослідження; опис методичного інструментарію; експериментальна база та вибірка дослідження).
- Аналіз та інтерпретація отриманих результатів.
- Розробка програми впливу, доведення її ефективності.
- Оформлення тексту дисертації, написання анотацій і висновків.

Етапи психологічного дослідження

У загальному вигляді всі дослідження здійснюються за такою етапністю.

1. Підготовчий етап. Теоретичний аналіз — вивчення стану проблеми на сьогодні, формулювання мети і завдань дослідження та визначення робочої гіпотези дослідження, літературний огляд, зіставлення і критика проблемної інформації, узагальнення і висвітлення стану питання за темою.

2. Дослідницький етап. Емпіричне дослідження — зібрання даних за допомогою визначених методів і методик для перевірки гіпотези

3. Інтерпретаційний етап — аналіз отриманих даних: кількісна і якісна обробка, визначення середніх, побудова графіків і діаграм для представлення результатів. Інтерпретація результатів і написання висновків.

4. Етап відповідності результатів. Загальний аналіз теоретичних і експериментальних досліджень, зіставлення їх результатів, аналіз розходжень. Уточнення теорії, у разі потреби та проведення додаткових експериментальних досліджень. Оформлення результатів.

5. Інтерпретація результатів та написання загальних висновків дослідження. Оформлення тексту дисертації (анатації, зміст, основний текст, список використаних джерел, додатки).

Рекомендації

– *Уважно прослідкуйте етапи психологічного дослідження як логіку викладання матеріалу тексту дисертації, зверніть увагу на поданий нижче приклад.*

– *Систематизуйте роботу з джерелами. Дуже важливо щоб джерела були фаховими, не публіцистичними. Працюйте систематизуючи всі джерела за категоріями.*

Категоризація наукових джерел

1-Первинні фахові психологічні джерела: підручники, посібники, методичні збірники, довідники.

Зверніть увагу на видання (друковане, електронне), повинно бути:

– *фахове з психології;*

– *рецензовано рецензентами з психологічного фаху (2–3 рецензента);*

– *призначено/рекомендовано для практичних психологів, магістрів, аспірантів, докторантів;*

– *рекомендовано до друку МОН України/Вченою Радою ВНЗ України та інших країн).*

2-Вторинні джерела: дисертації, наукові монографії, статті, тези

Зверніть увагу на видання (друковане, електронне), повинно бути:

– *Захищено у спеціалізованій Раді з Психології (дисертація);*

– *Тема монографії, або тема розділу в мультидисциплінарній монографії — за психологічним фахом, рекомендовано до друку Вченою Радою ВНЗ України та інших країн;*

– *Рецензенти монографії: у складі повинні бути психологи з науковим ступенем.*

– *Статті у фахових виданнях категорії А,Б (Україна), міжнародні статті повинні мати міжнародні бази (наприклад — Scopus, Web of Science (WOS), Copernicus та інш.)*

– Сайти(українські, закордонні) з яких берете інформацію для своїх думок повинні бути офіційними і за фахом науковими з психології!!!

– Застосовуйте програмні засоби для керування цитуванням (*Zotero, Mendeley*).

3-Членство у фахових психологічних асоціаціях. Варто мати членство у фахових асоціаціях України та інших країн, це дає розширені можливості у науковому пошуку. Наприклад: Національна психологічна асоціація (НПА) — це парасолькове об'єднання, що згуртовує різні психологічні асоціації України та окремих фахівців у галузі психології.

В НПА входить 21 Асоціація-партнер, а в середині НПА створено 20 Дивізіонів із різних психологічних напрямків.

НПА є:

– Національним представником України в Європейській федерації психологічних асоціацій (EFPA)

– Представником України в Міжнародному Союзі Психологічних Наук (IUSPsyS)

– Членом мережі Mental Health Europe

Приклад визначення етапів психологічного дослідження (доктор філософії)

На першому етапі було визначено тему, об'єкт, сформульовано мету, гіпотезу, предмет і завдання дослідження, систематизовано та проаналізовано дослідження психологічних особливостей прояву психічного явища в науковій літературі.

На другому етапі було обрано та уточнено методичне забезпечення дослідження та сплановано емпіричне дослідження, розроблено та обґрунтована емпірична програма. Розроблено авторська методика, визначено її надійність, валідність результатів.

Третій етап — здійснення констатувального діагностичного дослідження, аналіз та інтерпретація отриманих результатів — кількісна і якісна обробка, визначення середніх, побудова графіків і діаграм.. тощо, для представлення результатів.

Четвертий етап — здійснення формувального впливу, котрий організаційно складався з: теоретичного обґрунтування

та розробки програми впливу, впровадження програми впливу. Інтерпритація — аналіз отриманих даних: кількісна і якісна обробка, визначення середніх, побудова графіків і діаграм для представлення результатів. За результатами третього етапу визначається ефективність розробленої програми впливу на досліджуване явище.

П'ятий етап — оформлення тексту дисертації, анотації, написання загальних висновків

Вибірка психологічного дослідження

Вибірка в емпіричному дослідженні має велике значення для дотримання валідності всього дослідження.

Вибірка (вибіркова сукупність) — це обмежена за чисельністю група досліджуваних/респондентів, спеціально відібрана з генеральної сукупності для вивчення її властивостей.

Генеральна сукупність — це вся множина об'єктів (загальна кількість за чисельністю усіх потенційних досліджуваних), стосовно яких формулюється дослідницька гіпотеза.

Практично всі психологічні дослідження є вибірковими, а їх висновки поширюються на генеральні сукупності.

Приклад

Вибірка дослідження: учні 5-х класів середніх шкіл № 1, № 3, № 7 міста Києва. Кількість 120 учнів. Хлопців — 50%, дівчат — 50%. Віком 10-11 років. Досліджується мотивація до вивчення математики в онлайн форматі. Результати дослідження мотивації розповсюджуються на таку генеральну сукупність: Генеральна сукупність (300 шкіл): 36000 учнів всіх п'ятих класів середніх шкіл міста Києва віком 10-11 років.

Загальні критерії формування дослідницької вибірки:

- 1) змістовний критерій (критерій операційної валідності);
- 2) критерій еквівалентності досліджуваних (критерій внутрішньої валідності);
- 3) критерій репрезентативності (критерій зовнішньої валідності).

Рекомендації. Використовуйте наступну інформацію як критерій валідності обраної вибірки (тобто яка інформація про індивіда може підтвердити або спростувати отримані результати);

– об’єктивні соціально-демографічні та біографічні дані (фах, термін роботи за фахом, освіта, належність, до тих чи інших соціальних верств та угруповань, факти прийняття або звільнення з роботи, ув’язнення тощо);

– показники успішності навчання, академічні оцінки, судження про досягнення у навчанні з боку педагогів та батьків, тестові результати, успішність оволодіння навчальним матеріалом;

– виробничі показники в окремих видах професійної діяльності, характеристики ставлення до роботи, трудової відповідальності, дисципліни тощо;

– виконання реальної критеріальної діяльності (малювання, моделювання, заняття музикою, складання оповідань тощо);

– медичний діагноз, а також будь-які інші висновки фахівців та результати консультацій;

– контрольні фактори: іспити щодо здобутих знань й навичок; дані інших методик та тестів, валідність яких вважається з’ясованою.

Наукова новизна та практичне значення роботи

Дуже важливо чітко і лаконічно виділяти наукові та практичні здобутки у вашій дослідницькій роботі. Наукова новизна та практичне значення роботи дається в анотаціях українською і англійською мовою, також у вступі. З початку подається наукове значення, після — практичне значення зробленого дослідження. Загальною — анотація включає опис актуальності з зазначенням об’єкта, предмета, мети і завдань дослідження; наукове та практичне значення роботи; містить скорочений зміст по розділам; ключові слова.

Рекомендації. Для чіткого подання в анотаціях наукового та практичного значення роботи використовуйте наступні слова і словосполучення. Слід пам’ятати, що результатами будь якого дослідження є нові досягнення, їх треба чітко виокремлювати.

Приклад. Наукова новизна та практичне значення роботи полягає в тому, що вперше:

Наукова новизна

*уточнено поняття....
розширено концептуалізацію.....
розроблено теоретичну модель.....
здійснено узагальнення та систематизація.....
виявлено взаємозв'язок.....
поглиблено уявлення про.....
набули подальшого розвитку.....
удосконалено: знання про.....
виявлено, що зміст та психологічні особливості.....*

Практичне значення

- розроблено авторську комплексну програму...
- розроблено та апробовано авторську методичку
- виявлено суттєві відмінності...
- розроблено практичні рекомендації для...
- результати дослідження можуть бути використані у....

1.4. Загальні рекомендації щодо організації виконання дисертаційного дослідження

– Використовуйте для себе **схеми, таблиці, графіки** для візуалізації ключових результатів, використовуйте **схематизацію** отриманих результатів.

– **Перевірка на плагіат:** використовуйте програмні засоби для перевірки унікальності тексту.

– Завжди формулюйте і оформлюйте **прямі цитати** за стандартами (наприклад, АРА та ін.).

– Уважно ставтеся до **порад наукового керівника**, постійно співпрацюйте і будьте на зв'язку: обговорюйте проміжні результати в режимі комфорту для себе і керівника (наприклад — зустріч раз в два місяця, телефонна розмова — щотижня, листування раз в два тижня).

– **Самоорганізація в часі:** працюйте регулярно над текстами дисертаційної роботи виокремлює для себе в день, наприклад — одну годину; розробіть свій календарний план і з'єднайте його з затвердженим індивідуальним планом (затверджується на засіданні кафедри на початку навчального року), зазначте всі дедлайни в своєму телефонному календарі.

Організація дисертаційного дослідження у психологічній науковій сфері вимагає системності, критичного мислення та інтеграції теоретичних і емпіричних методів.

Ключовим фактором успіху є чітке планування, організація, постійна рефлексія щодо обмежень дослідження та орієнтація на практичну корисність результатів для всього суспільства.

Дотримання наведених рекомендацій дозволить здобувачу наукового ступеня створити дослідницьку роботу, яка буде значним внеском у розвиток сучасної психологічної науки та практики.

Ключовим завданням аспіранта, здобувача кваліфікації Доктора філософії в галузі психології, при здійсненні дослідницької діяльності є дотримання принципів доброчесності, науковості, практичної значимості, орієнтації на практичну цінність результатів для нашого суспільства та людства в цілому.

Організаційні аспекти щодо атестації здобувачів вищої освіти

Кінцевим результатом здійснення дисертаційного дослідження є його публічний захист. Атестація здобувачів освітнього рівня доктора філософії здійснюється у формі публічного захисту дисертації.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії є самостійним розгорнутим дослідженням, що пропонує розв'язання комплексної проблеми в сфері психології або на її межі з іншими спеціальностями, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Здобувач повинен почати виходити на захист не менш як за 9 місяців до закінчення аспірантури, тобто практично на початку 4-го року навчання. Засідання кафедри щодо рекомендації до захисту і створення разової спеціалізованої ради відбувається при поданні здобувачем відповідних матеріалів, зокрема і рукопису дисертації.

2. ОСНОВНІ ПРАВИЛА ТА ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

Правила оформлення дисертації регламентовані ВАК та Наказом МОН від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», зареєстрованим у Мін'юсті 03.02.2017 № 155/30023 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом від 31.05.2019 № 759). Це головні нормативи, яких необхідно дотримуватися. У іншому випадку дослідження не буде допущено до захисту. Додаткові рекомендації можна отримати в наукового керівника або секретаря спеціалізованої вченої ради.

Основні правила та положення щодо оформлення дисертації

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії (кандидата наук) готується державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі.

Вимоги до структурних елементів дисертації

Титульний аркуш

Титульний аркуш повинен містити:

- повну правильну назву закладу чи установи, у якій автор проводить підготовку, а також управлінську сферу або орган, до якого належить ця установа;
- достовірну назву установи чи закладу наукового чи навчального формату, спеціалізована вчена рада якої буде приймати захист дослідження;
- позначення статусу роботи — кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису;
- ПІБ автора (повністю);
- назва дисертаційного дослідження, шифр, спеціальність, сфера знань;
- вказівка, на одержання якого наукового ступеня подається дисертація;
- вказівка, що дисертація має результати власних досліджень, а тексти та ідеї інших авторів оформлені відповідними посиланнями;

- підпис, ініціали та прізвище;
 - інформація про наукового керівника (консультанта) — ПІБ, науковий ступінь, учене звання;
 - місто і рік складання.
- (детальна інформація і приклад у Додатку А)

Зміст анотації

Призначення анотації — ознайомити зі змістом і результатами дослідження, узагальнено й лаконічно викласти суть наукової праці, позначити новаторство та практичну значимість. Загально — анотація включає опис актуальності з зазначенням об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження; наукове та практичне значення роботи; містить скорочений зміст по розділам; ключові слова.

Дані, обов'язкові для зазначення:

- ПІБ здобувача;
- назва і вид дослідницької праці;
- науковий ступінь, на який претендує автор;
- шифр і найменування спеціальності за паспортом;
- ідентифікувальна інформація про заклад чи установу, на базі якого / якої проводилася підготовка, та установу, у якій проводиться захист і дислокується вчена рада;
- місце, рік;
- ключові слова. Вони вказуються в кінці анотації й у своїй сукупності повинні відповідати основному змісту дослідження. Їх кількість варіюється від 7 до 15. Вони вказуються через кому в називному відмінку.

Завершальним елементом є список публікацій здобувача за основною темою наукової роботи, включаючи ті праці, у яких публікувалися результати дослідження, які засвідчують апробацію та відображають додаткову інформацію.

Анотація має *обсяг 0,2–0,3 авторського аркуша й готується українською та англійською мовами*. Якщо предмет дослідження пов'язаний з іншою мовою, ця структурна частина дисертації може презентуватися й іншою мовою.

(детальна інформація і приклад у Додатку Б)

Зміст і позначення

У зміст обов'язково включаються пункти про заголовки та підрозділи. Вони пронумеровуються за початковими сторінками.

Правила оформлення дисертації допускають, що може подаватися окремий список, у якому міститься перелік використаних у роботі символів, умовних позначень, одиниць, скорочень.

Важливо не забувати, що додатково до першого згадування кожного умовного позначення в тексті наводиться його пояснення. У разі неодноразового застосування одних і тих самих скорочень, символів у переліку вони вказуються один раз.

Основна частина дисертації

Змістова частина наукового дослідження завжди включає вступ, розділи (3–4) та висновки. У сукупний обсяг включаються авторські сторінки. Головні критерії кожної із зазначених частин — грамотність, наукова мова (термінологія), унікальність, ємність, поєднання теорії з авторськими висновками.

Кількість сторінок не регламентується. Ця цифра залежить від виду дисертації (для рівня доктор філософії (кандидатських досліджень) загальний обсяг становить приблизно 170–250 сторінок, а для докторських дисертацій — до 600 сторінок). Гуманітарні дисципліни, як правило, можуть мати великий масштабний обсяг.

Вступ

Перший структурний елемент основної частини містить загальну характеристику дослідження. Вступ має містити наступну інформацію.

– **Актуальність теми дослідження** — обґрунтування та аргументацію обраної теми, зв'язок із сучасними дослідженнями у відповідних сферах (стан наукової розробленості проблеми в українській та зарубіжній науці), критичний аналіз проблеми, сучасні завдання, суть дослідження.

– **Об'єкт, предмет, мета і відповідні завдання дослідження** (4–6), які пов'язані з об'єктом, предметом, темою роботи.

– **Методи дослідження.** Теоретичні, емпіричні, методи математичної статистики (методи обробки даних).

– **Наукова новизна та теоретичне значення отриманих результатів.** Ця інформація описується чітко, аргументовано, ла-

конічно й обов'язково включає відмінності від висновків інших досліджень за аналогічними темами.

– **Організація та експериментальна база дослідження.** *(Експериментальне дослідження проводилося на базі..... Респонденти були проінформовані про те, як пройти дослідження, анонімність дослідження та використання результатів лише в дослідницьких цілях.....).*

– **Вибірка дослідження.** *(.. у дослідженні взяли участь осіб віку від _ до _ років. З них 50% — дівчата, 50% хлопці).*

– **Практичне значення одержаних результатів** *полягає у розробці та впровадженні комплексу..... .*

– **Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

– **Особистий внесок здобувача** та опис ідей і розробок, які виконані в співавторстві.

– **Апробація результатів дослідження** — де, коли і які заходи, на яких були представлені матеріали дисертації, де проводилася.

– **Структура та обсяг дисертації.** Анонс структурної характеристики та обсяги дослідження (основний та загальний обсяг, кількість таблиць та рисунків, додатків і т.п.).

За наявності обов'язково описується зв'язок з грантами, науковими програмами, у межах яких проводилося дослідження. Якщо такий формат мав місце, додатково зазначаються номери державної реєстрації таких робіт і дані про організацію, у яких виконувалися роботи.

Наукова робота у вступі повинна включати положення про практичне значення тих результатів, які отримані в межах дослідження. Надається інформація про рекомендації та застосування результатів у реальності.

Розділи дисертації

Головний структурний елемент у змісті дисертації — це розділи. Вони включають теоретичний і практичний аспект дослідження.

У дисертаційному дослідженні рівня доктор філософії, як правило, містися 3/4 розділу, де кожен розділ має 3/4 підрозділів.

Є умовне правило, що кожен розділ вміщує в себе послідовно вирішення цих завдань, які були поставлені у дослідженні

(завдання подані у вступної частині дисертації) для виконання цілей дослідження.

Іноді, якщо присутній великий обсяг емпірики то розділ присвячений емпіричній частині може містити до 5-ті підрозділів.

У підрозділах зазвичай присутні певні складові частини — пункти і підпункти. Вони структуровано подають матеріал у межах підрозділу. ***Пункти і підпункти зазначати у загальному змісті дисертації не потрібно.***

Правила оформлення й написання припускають, що в розділах зазначається вичерпний зміст власних досліджень здобувача з переліком посилань на всі використовувані наукові матеріали. Отже, розділи дисертації складаються з таких частин:

- підрозділів (нумерація — номер розділу, номер підрозділу через крапку (2.1));
- пунктів (номер розділу, порядковий номер підрозділу та номер пункту через крапку (3.1.2));
- підпунктів (перерахування номера розділу, підрозділу, пункту й підпункту через крапку (1.3.1.1)).

Усі складові елементи розділу нумеруються арабськими цифрами.

Під час оформлення важливо орієнтуватися на логічний зміст матеріалу. Неправильно, коли підпунктів занадто багато й вони висвітлюють кожну нову думку. Але треба враховувати, що водночас текст підрозділу не повинен бути суцільним полотном, позбавленим структурованості.

Правила оформлення формул у дисертації допускають, що на кожну формулу є посилання з проставленням номера розділу й номера формули через крапку. Сама формула відображається в новому рядку посередині, а нумерація проставляється збоку праворуч у круглих дужках. Назва й номер зображення проставляються знизу рисунка або з правого боку від нього.

Аналогічне правило поширюється на таблиці і рисунки (схема, діаграма, графік), **наприклад** — рис. 1.3. (рисунок першого розділу в черзі третій); рис.2.10. (рисунок другого розділу в черзі десятий).

Висновки дисертаційного дослідження

Висновки до розділів. У дисертації зазначаються висновки, які надаються після кожного розділу, безпосередньо в кінці як продовження розділу, мають підсумковий вигляд по отриманих результатах щодо поданого аналізованого матеріалу, мають обсяг від 1 до 2-х сторінок тексту. У загальному змісті висновки до розділів, як правило, не зазначають. У висновку обов'язково вказується, за якими напрямками можливо й доцільно продовження дослідження з розкритої теми розділу.

Загальні висновки. Загальні дисертаційні висновки подаються як структурний компонент загального змісту дисертації, обов'язково зазначаються у змісті.

Висновки мають вигляд чітких обґрунтованих відповідей на поставлені завдання дослідження зазначені у вступі. Вони мають структуру цих завдань за номерами, містять основні досягнення і результати. Оформлюються так саме як окремий розділ дисертації, обсягом від 4-х до 6–8-мі сторінок.

З початку зазначається те завдання яке було поставлено, далі які результати отримані по вирішенню його. Загальні висновки це найважливіша частина будь якого дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел

Список використаної літератури/джерел, включає всі використані в роботі джерела, які подаються в алфавітному порядку (спочатку україномовні джерела, потім джерела іншою мовою, далі подаються виключно тільки інтернет-джерела з зазначенням посилання. Використана література подається в кінці тексту мовою оригіналу за абеткою порядку та оформлюється під назвою «Список використаних джерел» з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

У тексті посилання на використані джерела позначаються квадратними дужками із вказівкою в них порядкового номера джерела за списком та через кому — номер сторінки (сторінок), наприклад: [3, с. 47]. Забороняється цитування в тексті та внесення до бібліографічних списків тих джерел, які опубліковані

російською мовою в будь-якій країні, а також джерел іншими мовами, якщо вони опубліковані на території росії та білорусі.

Вимоги до оформлення списку використаних джерел надано в додатку Г.

Всього список літератури при написанні роботи повинен включати приблизно не менше 180-200 джерел, де найменше одна третина — закордонні.

Кожне використовуване в бібліографічному списку джерело має конкретизуватися інформацією, яка не дозволить сплутати його з іншими ресурсами. Орієнтиром у складанні служать стандарти ГОСТ 8302:2015.

Додатки

Додатки виступають продовженням роботи як окрема її складова. Можна сказати, що для повноти й точності сприйняття дисертації використовуються різноманітні допоміжні матеріали — це і є додатки. Зверху ставиться заголовок ДОДАТКИ.

Розташовують додатки порядку появи посилань на них у тексті роботи та мають спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати свій заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Над заголовком з правої сторони малими літерами з першої великої літери повинно бути надруковане слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки (*за винятком літер* Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї), наприклад: «Додаток А», «Додаток Б».

Текст додатка, за необхідності, можна розділити на підрозділи, пункти та підпункти, які слід нумерувати арабськими цифрами у межах кожного додатку. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад: «А.2» (другий розділ додатку А), «Г.3.1» (підрозділ 3.1 додатку Г).

Ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, розміщені у тексті додатку, слід нумерувати арабськими цифрами у межах кожного додатка, наприклад: «Рис. Г.2» — другий рисунок додатку Г; «Таблиця А.2» — друга таблиця додатку А, «формула

(А.1)» — перша формула додатку А. У посиланнях на ілюстрації, таблиці, формули, рівняння додатку у тексті роботи рекомендується писати: на рис. А.2 ..., у таблиці А.1.

Матеріали які можна і треба виносити у додатки

– тексти опису використаного стандартного методичного інструментарію дослідження

– тексти використаних анкет великих обсягів

– схеми, ілюстрації моделей допоміжного характеру;

– всі таблиці, малюнки, схеми які перевищують обсяг однієї сторінки в дисертації;

– таблиці з проміжними розрахунками та формулами;

– методичні рекомендації, інструкції;

– довідки впровадження результатів дисертаційного дослідження

– результати використання комп'ютерних програм, тощо...

До обов'язкових програм належить перелік публікацій здобувача за темою дослідження, а також інформація про апробацію положень дисертації. Правила оформлення дозволяють виділити цей розділ в окрему книгу.

Стандартні норми оформлення

Обсяг основного тексту дисертації визначається пунктами 10, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, або може встановлюватися освітньо-науковою програмою закладу вищої освіти (наукової установи) відповідно до специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності (згідно з внесеними змінами до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40).

До загального обсягу дисертації не включаються таблиці та ілюстрації, які займають всю площу сторінки.

– Дисертація готується на авторських аркушах, кожен з яких вміщує 40 тисяч знаків, включаючи цифри, пробіли. У разі оформлення в текстовому редакторі Word обсяг авторського аркуша дорівнює 24-30 сторінкам друкованого тексту.

– Обсяг дослідження на здобуття ступеня доктора філософії повинен становити 4,5–7 авторських аркушів тексту. Для

суспільних і гуманітарних наук цей показник вищий — 6,5–9 авторських аркушів. (Для докторської дисертації — 11–13 і 15–17 авторських аркушів основного тексту відповідно).

– Для друку дослідження використовується стандартний аркуш А4 з однієї або двох сторін (за бажанням).

– Кегль — мител, міжрядковий інтервал — 1,5, розмір шрифту — 14, Times New Roman. Відступ полів: зліва — 2–2,5 см, праворуч — 1 см, верхнє й нижнє — 2 см.

– Допускається презентація дисертації у форматі ДСТУ 8302:2015 з відповідним стильовим оформленням.

Правила оформлення дисертації регулярно змінюються і тому важливо користуватися актуальними рекомендаціями та стандартами.

Не варто переоцінювати свої сили і недооцінювати оформлення та вважати, що процес займе мало часу. Це трудомістка, клопітна робота на уважність, ретельність, витриманість. Тому в плануванні свого дослідження треба виділяти окремий час на його оформлення запланувавши достатній строк на доведення тексту дисертації до стандартних правил і вимог, що є важливим для його успішного допущення до захисту, а також, сприйняття іншими спеціалістами-фахівцями у психологічній галузі досліджень.

ДОДАТКИ

Додаток А

Додаток А.1

до Вимог до оформлення дисертації

Титульний аркуш дисертації

Найменування вищого навчального закладу або наукової установи,
де здійснювалася підготовка здобувача, органу, до сфери управління
якого належить заклад, установа

Найменування вищого навчального закладу або наукової установи,
у спеціалізованій вченій раді якого (якої) проводився захист дисертації,
органу, до сфери управління якого належить заклад, установа

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

(прізвище, ім'я, по батькові)

Гриф

Прим. № _____

УДК _____

(індекс)

ДИСЕРТАЦІЯ

(назва дисертації)

(шифр і назва спеціальності)

(галузь знань)

Подається на здобуття наукового ступеня _____

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилення на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник (консультант) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Місто — рік

Примітка. Відомості щодо грифа секретності та напис
«Прим. № _____» наводять за необхідності.

**МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

~~ПЕТРЕНКО ОЛЕГ ОЛЕКСАНДРОВИЧ~~

~~УДК 159.923:342.52~~

**~~ДИСЕРТАЦІЯ
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОГНІТИВНИХ
СТИЛІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ~~**

С4 — Психологія
галузі знань **С** Соціальні науки, журналістика, інформація та
міжнародні відносини
Подається на здобуття ступеня доктора філософії в галузі
Психологія

Дисертація містить результати власних досліджень. Викорис-
тання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело _____ **~~Петренко О.О.~~**

Науковий керівник:

~~Доктор психологічних наук, професор~~
~~Дробот Ольга Вячеславівна~~

Київ — 2025

Зразок

АНОТАЦІЯ

Петренко О. «Психологічні особливості прояву когнітивних стилів у підлітковому віці». — Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю С4 «Психологія». Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, Київ, 2024.

Зміст анотації

Ключові слова

Список публікацій здобувача

1.

2.

3.

.....

ПРАВИЛА оформлення дисертації

Додаток В.1 до Вимог до оформлення дисертації

Обсяг	Обсяг основного тексту дисертації визначається <u>пунктами 10, 11</u> Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, або може встановлюватися освітньо-науковою програмою закладу вищої освіти (наукової установи) відповідно до специфіки відповідної галузі знань та/або спеціальності. До загального обсягу дисертації не включаються таблиці та ілюстрації, які повністю займають площу сторінки. Один авторський аркуш дорівнює 40 тис. друкованих знаків, враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами, що становить близько 24 сторінок друкованого тексту при оформленні дисертації за допомогою комп'ютерної техніки з використанням текстового редактора Word: шрифт — Times New Roman, розмір шрифту — 14 pt
Інтервал	Дисертацію друкують на одному аркуші білого паперу формату А4 (210×297 мм) через 1,5 міжрядкового інтервалу
Шрифт	Кегель — мітел (14 типографських пунктів). Допускається підготовка дисертаційної роботи в форматі LaTeX з відповідним стильовим оформленням
Поля	Текст дисертації необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве — не менше 20–25 мм, праве — не менше 10 мм, верхнє — не менше 20 мм, нижнє — не менше 20 мм

{Додаток В.2 із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019}

Додаток В.2

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. — Вид. офіц. — [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. — Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. — 17 с.

ПРИКЛАДИ

оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Посилання на монографії, посібники, підручники:

1. Якщо один автор

1. Дробот О.В. Професійна свідомість керівника: навчальний посібник Київ: Талком, 2016. 339 с.
2. Мітіна С.В. Психологія особистості: навч.-метод. посібник. Київ, 2020. 276с.
3. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 448 с.
4. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2010. 649 с.
5. Дробот О.В. Психосемантика управлінської свідомості керівника: монографія. Донецьк: ТОВ «Східний видавничий дім». 2014. 372 с.

2. Якщо два або три автори

1. Гура О.І., Гура Т.Є. Психологія управління соціальною організацією: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
2. Кузнецов М.А., Фоменко К.І., Кузнецов О.І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності: монографія. Харків: ХНПУ, 2015. 338 с.
3. Максименка С.Д., Зливков В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика: монографія. Суми: СумДПУ, 2015. 430 с.
4. Титаренко Т.М. Горностай П.П. Психологія особистості: Словник-довідник. Київ: Рута, 2001. 320 с.

3. Якщо кількість авторів чотири та більше, то подавати належить лише три прізвища з наступним «та ін.», “et al.”

1. Александров Д.О., Андросюк В.Г., Казміренко Л.І. та ін. Юридична психологія. Альбом схем з коментарями. Київ: КНТ, 2008. 152 с.
2. Біла І.М., Кісарчук З.Г., Омельченко Я.М. та ін. Психологічна допомога дітям у кризових ситуаціях: методи і техніки: методичний посібник. Київ: Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. 232 с.

4. Автор(и) та редактор(и)/ упорядники

1. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія: навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ: ЦУЛ, 2016. 232 с.

2. Система державних органів соціального захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених, батьківського піклування / [упоряд. О.М. Ноздріна]. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2006. Вип.33. 270 с.

3. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів: навчальний посібник / за ред. С.В. Мітіної. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 436с.

4. Дробот О.В. Маргінальність професійної свідомості випускників закладів вищої освіти: теоретичні засади дослідження, детермінанти прояву. Теоретичні та практичні аспекти соціально-психологічного супроводу особистості в умовах кризи : монографія / О. В. Дробот, І. М. Біла, О. В. Костюченко та ін. ; за наук. ред. проф. О. В. Дробот. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 151 — 183.

5. Психологічна діагностика особливостей когнітивного розвитку молодших школярів в умовах інформаційного суспільства : [монографія] С. А. Гончаренко, А. Й. Ваврик, Є. П. Верещак [та ін.] ; за ред. С. А. Гончаренко, Л. О. Кондратенко. К. — Кіровоград : ІмексЛТД, 2014. 228 с.

Посилання на багатотомне видання:

1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ: САМ, 2016. Т. 17. 712 с.

2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.

Частина періодичного видання (посилання на статті)

Один, два автора

1. Біла І.М. Розвиток художнього сприймання у дошкільному віці. *Практична психологія і соціальна робота*. 2014. Т. 1. № 1. С. 4–8.

2. Гулько Ю.А., Рубель Н.Г. Розвиток творчого потенціалу дошкільників. *Обдарована дитина*. 2005. № 6. С. 47–52.

Статті видань з зазначенням Серії «Психологія»

Один, два автора

1. Дробот О.В., Терновий В.А. Теоретична модель формування професійної ідентичності майбутнього викладача фізичного виховання. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 35 (74) № 2. 2024. С. 65–72. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.2/12>

2. Дробот О.В. Пушкар О.А. Особливості біологічної та соціальної детермінації когнітивного стилю особистості. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. Том 35 (74) № 4. 2024. С. 1–7. DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.4/02>

3. Дробот О.В. Наукові підходи до дослідження психологічної структури професійного спілкування. *Наукові перспективи: журнал. Серія: Психологія*. № 2(44). 2024. С. 1297–1306.

Посилання на зарубіжні видання (статті)

1. Kozlova, A., Nych, T., Drobot, O., Liashenko, R., & Cheban, O. (2024). The influence of society and social groups on the development of personality. *Multidisciplinary Reviews*, 7, 2024spe035. <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe035>

2. DeWall C., Maner J., Rouby D. Social exclusion and early-stage interpersonal perception: Selective attention to signs of acceptance. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2009. Vol. 96, no. 4. P. 729 741

3. Duncan B.L. Differential social perception and attribution of intergroup violence: Testing the lower limits of stereotyping of Blacks. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1976. Vol. 34, no. 4. P. 590 598

4. Eiser J.R., Pahl S., Prins Y.R.A. Optimism, pessimism and the direction of Self–Other comparisons. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2001. Vol. 37, no. 1. P. 77–84.

Частина продовжуваного видання

1. Гулько Ю.А. Особливості розумової діяльності дошкільників в ситуаціях інформаційної невизначеності. *Актуальні проблеми психології. Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України*. Київ, 2019. Т. 25. № 12. С. 84–93.

2. Дубчак О.Б. Синдром вигорання як прояв професійної деформації педагогів. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*. Київ, 2018. Вип. 12. С. 118–123.

3. Мітіна С.В. Особливості гендерної соціалізації підлітків із неповних сімей. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2020. Том 31 (70). № 4. С. 121–136.

Посилання на тези доповідей

1. Ваганова Н.А., Гулько Ю.А., Шепельова М.В. Проблеми розвитку творчого мислення. *Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності: тези доповідей XXII Всеукраїнська науково-практична конференції* (м. Київ, 24 травня 2022 р.). Київ, 2022. С. 44–48.

2. Мітіна С.В. Проблема емоційного вигорання фахівців соціономічних професій. *Актуальні проблеми розвитку організаційної та економічної психології в Україні: тези III Всеукраїнського конгресу з організаційної та економічної психології* (20–22 червня 2019 р., м. Кам'янець-Подільський) / за наук. ред. С.Д.Максименко, Л.М. Карамушки. Київ — Кам'янець-Подільський, 2019. С. 65–66.

Посилання на дисертації

1. Дробот О.В. Психосемантичні особливості професійної свідомості майбутніх менеджерів. Дис. канд. психол. наук: 19.00.01. Відкритий Міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2009. 238с.

2. Дробот О.В. Психосемантика управлінської свідомості керівника. Дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.01. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2015. 395 с.

Посилання на автореферат дисертації

1. Вакулеч Т.М. Психологічні чинники запобігання Інтернет-залежності підлітків: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Прикарп. нац. ун-т імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2006. 21 с.

Посилання на законодавчі та нормативні документи

1. Державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2007 року. Київ: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2008. 191 с.

2. Державна тематична доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2008 року. Реалізація права дитина на виховання в сім'ї. Київ: Державний інститут розвитку сім'ї та молоді, 2009. 209 с.

3. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон за станом на 01.11.2016. Голос України від 15.01.2016. № 6.

Посилання на національний стандарт

1. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ. 2015.

2. ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).

Посилання на електронний ресурс

1. Галуцько В. Поняття права: багатогранність та інтеграційна однозначність // Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2012. № 2. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2022)

2. Directory of Open Access Books [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.doabooks.org> (дата звернення: 10.03.2023).

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254. База даних Законодавство України / ВР України [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%> (дата звернення: 12.11.2023).

Навчальне видання

ДРОБОТ Ольга Вячеславівна

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З НАПИСАННЯ
ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

*для здобувачів ступеня доктора філософії Таврійського
національного університету ім. В. І. Вернадського*

*зі спеціальності
С4 Психологія*

Комп'ютерне верстання — Думанецька С. С.
Дизайн обкладинки — Стецкова А. С.

Формат 60х84/16. Ум.друк.арк. 2,3.

Наклад 300 прим. Зам. № .

*Видавець і виготовлювач ТОВ «Талком»
03115, м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс: (044) 424-40-69, 424-56-26
E-mail: ukraina.vdk@email.ua*

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 17.05.2013 р.